

S námi za poznáním Prahy! Praha a rok 1968

i Československý rozhlas zahájil pravidelné vysílání v roce 1923. Od této doby sehrál v dějinách země několikrát zásadní úlohu. V letech 1945 a 1968 se o něj vedly urputné boje. Rozhlas byl jedním z klíčových elementů demokratizačního procesu Pražského jara. **Uvolnění cenzury** (její zrušení bylo potvrzeno zákonem v červnu 1968) umožnilo živé vysílání a pořady jako „Písničky s telefonem“ (kombinace hudby a přímých rozhovorů nejrůznější povahy) přispěly k nebyvalému nárůstu posluchačů. Přímý vliv rozhlasu na obyvatelstvo byl také důvodem, proč byla budova rozhlasu na Vinohradské třídě jedním z prvních cílů jednotek vojsk Varšavské smlouvy. Tanky se před budovu rozhlasu přesunuly kolem sedmé hodiny ranní poté, co rozstřílely fasádu nedařlého Národního muzea v domněni, že se jedná o budovu rozhlasu. Další tanky se blížily ze shora od Italské ulice. Dav shromážděných lidí jim postavil do cesty barikádu z aut, autobusů a tramvají. Vojáci stříleli z kulometů a samopalů, barikádníci se pokoušeli jedoucí tanky zastavit. Proražením nádrže jednoho tanku došlo k požáru, který se přenesl na obytný dům naproti rozhlasu. Před budovou rozhlasu došlo k nejtvrdějším střetům mezi okupanty a Pražany, celkově v okolí rozhlasu zahynulo nebo na následky zranění později zemřelo patnáct československých občanů.

„Jsme s vámi, buďte s námi!“ – motto, které provázelo celé mimořádné vysílání čs. rozhlasu. Jeho autorem je Pavel Kohout, který takto oslovil předsednictvo ÚV KSČ před odjezdem na setkání se sovětskou delegací v Čierné nad Tisou v otevřeném „Poselství občanů“, publikovaném 26.7. 1968.

Dramatické rozhlasové vysílání probíhalo už od časných ranních hodin. Krátce po 01.30 bylo přečteno provolání předsednictva ÚV KSČ „Všemu lidu Československé socialistické republiky!“, které bylo v prů-

běhu vysílání čteno opakovaně:

„Včera, dne 20. srpna 1968 kolem 23. hod. večer, překročila vojska Sovětského svazu, Polské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Maďarské lidové republiky a Bulharské lidové republiky státní hranice Československé socialistické republiky. Stalo se tak bez vědomí presidenta republiky, předsedy Národního shromáždění, předsedy vlády i prvního tajemníka ÚV KSČ a těchto orgánů.[...] Předsednictvo ÚV KSČ považuje tento akt za odporující nejenom všem zásadám vztahu mezi socialistickými státy, ale za popření základních norem mezinárodního práva.“

Poslední vstupy redaktorů před obsazením budovy sovětskými vojáky byly zakončeny státní hymnou. Až na jednu výjimku – studio 7, nacházející se ve skryté části budovy – byla všechna studia hlavní budovy vyřazena z provozu. Toto vinohradské studio vysílalo až do 02.00 následujícího dne, ačkoli se po budově již pohybovali ozbrojení vojáci.

„Přátelé, v těchto okamžicích se střílí již na dvoře Československého rozhlasu. Myslím, že to budou brzo poslední slova, která od nás slyšíte.“

Další vysílání bylo zajištěno několika dalšími studii po Praze. Rozhlasové vysílání pokračovalo v této improvizované podobě až do návratu československé delegace z Moskvy 27. srpna. Většina redaktorů, kteří zajišťovali vysílání rozhlasu v těchto pohnutých srpnových dnech byla postupně v rámci tzv. „normalizace“ vyloučena nejen z rozhlasu, ale z veřejného života vůbec. Ve dnech 3.-4. září 1968 bylo provedeno ohledání, které zjistilo škody vzniklé působením sovětských vojáků v budovách Československého rozhlasu. Rozsah škod byl vyčíslen na 1,580 000 korun – a to pouze na vnitřním vybavení rozhlasu. Budova rozhlasu byla de facto vypleněna.

Barikáda na křižovatce Vinohradská-Italská

Střet Pražanů se sovětskými tanky

? Otázky, úkoly, tipy

- 1 Na budově rozhlasu se nachází několik pamětních desek. Jaké události připomínají a kdy zde byly umístěny?

Fasáda protilehlého domu ve Vinohradské č. 17 nesla až do nedávné doby stopy po střelách.

Mit uns Prag begegnen! Prag und das Jahr 1968

i Der Tschechoslowakische Rundfunk begann seine regelmäßigen Sendungen im Jahr 1923. Seitdem spielte er in der Geschichte des Landes mehrmals eine wichtige Rolle: In den Jahren 1945 und 1968 wurden erbitterte Kämpfe um das Funkhaus geführt. Der Rundfunk war eines der wichtigsten Momente des Demokratisierungsprozesses des Prager Frühlings. Die **Lockerung der Zensur** (ihre Abschaffung wurde im Juni 1968 gesetzlich verfügt) ermöglichte Live-Übertragungen und Sendungen wie „Lieder mit dem Telefon“ (eine Kombination von Musik und direkten Gesprächen von unterschiedlichstem Charakter) sorgten für einen enormen Zuwachs an Hörern. Der direkte Einfluss des Rundfunks auf die Bevölkerung war auch ein Grund dafür, dass das Rundfunkgebäude in der Straße Vinohradská třída eines der ersten Ziele von Einheiten der Warschauer-Pakt-Truppen war. Gegen sieben Uhr morgens fuhren Panzer vor dem Gebäude auf, nachdem sie die Fassade des nahe gelegenen Nationalmuseums zerschossen hatten, das sie für das Rundfunkgebäude gehalten hatten. Weitere Panzer kamen von oben aus der Italská-Straße. Eine Menschenmenge errichtete auf dem Weg Barrikaden aus Autos, Bussen und Straßenbahnen. Die Soldaten schossen mit Maschinengewehren, während die Barrikadenkämpfer versuchten die fahrenden Panzer aufzuhalten. Bei einem Panzer wurde der Tank durchgeschlagen, so dass sich ein Feuer entzündete, das auf das Wohnhaus übersprang, das dem Funkhaus gegenüber liegt. Vor dem Gebäude kam es zu den härtesten Zusammenstößen zwischen Okkupanten und Pragern. In der Umgebung des Rundfunkgebäudes fielen oder starben infolge von Verwundungen insgesamt fünfzehn tschechoslowakische Bürger.

„Wir sind bei Euch, bleibt bei uns!“ – unter diesem Motto stand die ganze Sondersendung des tschechoslowakischen Rundfunks. Es stammt von dem Schriftsteller Pavel Kohout, der mit diesen Worten das Präsidium des Zentralkomitees der KPCĚ (Kommunistische Partei der Tschechoslowakei) anredete, bevor dieses zu seinem Treffen mit der sowjetischen Delegation in Čierna nad Tisou abreiste. Veröffentlicht wurde diese Rede in Kohouts öffentlicher „Botschaft an die Bürger“ am 26. 7. 1968.

Die dramatische Rundfunksendung begann in den frühen Morgenstunden. Kurz nach 01:30 Uhr wurde ein Ruf des Präsidiums des Zentralkomitees der KPCĚ an „das ganze Volk der Tschechoslowakischen So-

zialistischen Republik“ verlesen, der im Laufe der Sendung wiederholt wurde.

„Gestern, am 20. August 1968 gegen 23 Uhr, haben die Armeen der Sowjetunion, der Volksrepublik Polen, der Deutschen Demokratischen Republik, der Volksrepublik Ungarn und der Volksrepublik Bulgarien die Staatsgrenzen der Tschechoslowakischen Sozialistischen Republik überschritten. Dies geschah ohne dass der Staatspräsident, der Vorsitzende der Nationalversammlung, der Regierungschef oder der 1. Sekretär des Zentralkomitees der KPCĚ oder die jeweiligen Gremien davon wussten. [...] Das Präsidium des Zentralkomitees der KPCĚ hält diesen Akt für eine Verletzung aller Grundsätze für die Beziehungen zwischen sozialistischen Staaten, sowie für einen elementaren Bruch internationaler Rechtsnormen.“

Nach den letzten Beiträgen der Redakteure vor der Besetzung des Gebäudes durch sowjetische Soldaten wurde die Nationalhymne gespielt. Alle Studios des Hauptgebäudes wurden außer Betrieb genommen – mit einer Ausnahme: Das Studio 7, das sich in in einem versteckten Teil des Gebäudes befand, sendete bis 2:00 Uhr des Folgetages, obwohl sich im Funkhaus bereits bewaffnete Soldaten bewegten.

„Liebe Freunde, in diesen Minuten wird auf dem Hof des Funkhauses bereits geschossen. Ich denke, dies werden bald die letzten Worte sein, die Sie von uns hören.“

Weiterhin wurden Radioübertragungen von einigen anderen Studios in Prag organisiert. In dieser improvisierten Form gingen die Rundfunksendungen bis zur Rückkehr der tschechoslowakischen Delegation aus Moskau am 27. August weiter. Die meisten Redakteure, die sich an den Sendungen in diesen bewegten Augusttagen beteiligt hatten, wurden später im Rahmen der sog. „**Normalisierung**“ schrittweise vom Dienst im Rundfunk suspendiert und sogar ganz vom öffentlichen Leben ausgeschlossen. In den Tagen 3.-4. September 1968 stellte eine Untersuchung die Höhe der Schäden fest, die durch die sowjetischen Soldaten in den Gebäuden des Tschechoslowakischen Rundfunks entstanden waren. Der Umfang der Schäden wurde auf 1 580 000 Kronen beziffert – und zwar nur an der Innenausstattung des Funkhauses. De facto wurde das Funkhaus geplündert.

Barrikade an der Kreuzung Vinohradská-Italská

Zusammenstoß zwischen Pragern und sowjetischen Panzern

? Fragen, Aufgaben, Tipps

- 1 Am Rundfunkgebäude sind einige Gedenktafeln angebracht. An welche Ereignisse erinnern sie und wann wurden sie angebracht?

Die Fassade des gegenüberliegenden Hauses in der Vinohradská Nr. 17 trug bis vor Kurzem die Spuren von Geschützen.